

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

© Керецман А.О., Фера О.В., 2009

УДК 613/1 (477/87) + 616 – 084:616.3

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВ ПРОЖИВАННЯ КОРІННОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ПО ПОПЕРЕДЖЕННЮ ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

Керецман А.О., Фера О.В.

Ужгородський національний університет, медичний факультет, кафедра соціальної медицини та гігієни, м. Ужгород

РЕЗЮМЕ: у статті представлена медико-соціальна характеристика умов і способу життя населення різних біогеохімічних зон Закарпатської області та їх вплив на розвиток захворювань органів травлення. Актуальність роботи визначається соціально-гігієнічною значимістю проблеми, адже виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки, хронічний активний гепатит, цироз печінки призводять до ранньої інвалідності, збільшуючи контингент непрацездатних серед дорослого населення.

Ключові слова: медико-соціальна характеристика, контингенти населення, ендемічний регіон, захворювання органів травлення

Вступ. В умовах прискороного соціально-економічного розвитку України забезпечення повноцінного здоров'я людей пов'язано з системним підходом при вирішенні проблем охорони довкілля та оздоровлення умов і способу життя населення, особливо в умовах складної соціально-екологічної ситуації в Україні [2].

Неможливо вирішити питання охорони довкілля без виховання у населення відповідного ставлення до свого та суспільного здоров'я. В зв'язку з цим виникає занепокоєність щодо негативного впливу факторів навколишнього середовища на організм людини та зростання показників захворюваності. Як показує досвід, посилення впливу абіотичних факторів навколишнього середовища виникає внаслідок недостатнього розуміння наслідків впливу факторів довкілля, низького рівня гігієнічної грамотності і байдужого ставлення до громадського та індивідуального здоров'я [5, 7].

Екогігієнічною проблемою сучасної профілактичної медицини є корекція стану здоров'я людей в умовах абіотичного екологічного середовища проживання з метою профілактики виникнення і розвитку донозологічних станів і патологій, зокрема захворювань органів травлення. Тому пропаганда екологічних і гігієнічних знань, формування еколого-гігієнічного профілактичного способу мислення, поведінки та способу життя є одним із найважливіших медико-соціальних завдань сьогодення [8-10].

Сучасні соціально-економічні умови в Україні, зокрема в Закарпатській області, в значній мірі

визначають особливості умов і способу життя, медико-демографічні процеси і показники здоров'я різних груп населення. Адже тут проходять основні автомобільні та залізничні магістралі, проходить ряд високовольтних ліній, газо- та нафтопроводів, а населення ендемічного регіону проживає в умовах постійно діючого мікроелементного дефіциту [1, 3, 4, 6, 8].

В останній час зросла соціально-гігієнічна значимість проблеми захворювань органів травлення, адже виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки, хронічний активний гепатит, цироз печінки та хвороби запалення аутоімунної природи призводять до ранньої інвалідності, збільшуючи контингент непрацездатних серед дорослого населення.

Мета роботи: характеристика медико-соціальних особливостей умов і способу життя населення ендемічного регіону з метою розробки та впровадження профілактичних заходів по ранньому виявленню факторів ризику, розвитку і поширеності захворювань органів травлення.

Матеріали та методи дослідження. При виборі об'єктів спостереження особлива увага була приділена розгорнутій медико-соціальній характеристиці різних груп населення. Об'єктом спостереження може бути все населення ендемічного регіону (регіональний груповий рівень), окремі колективи (груповий рівень), а також сім'я або окремі її члени (сімейний, індивідуальний рівень). Обов'язковому врахуванню підлягали соціально-гігієнічні, соціально-

економічні, природно-кліматичні та медико-соціальні фактори, що дозволяють з більшим ступенем імовірності прогнозувати зміни поширеності донозологічних станів при поєднаних впливах різних факторів ризику.

Результати дослідження та їх обговорення. Програма соціально-економічного оздоровлення населення передбачає оптимізацію способу життя, зміцнення здоров'я і медико-соціальне благополуччя на рівні сім'ї та конкретних адміністративних територій. З метою вивчення медико-соціальних особливостей умов і способу життя

населення Закарпаття нами були враховані: медико-демографічні дані, еколого-соціологічна характеристика середовища проживання, гігієнічна оцінка виробничої діяльності, якість і характер харчування, рівень гігієнічної грамотності та медико-соціальної активності й установок на здоровий спосіб життя.

Розподіл обстежуваного контингенту по віку (таблиця 1) дозволив встановити, що більшість досліджуваних (63%) складають жінки. Найбільшу питому вагу складає вікова група 30-49 рр. (працездатний вік).

Таблиця 1

Віково-статева структура обстежуваного контингенту населення різних біогеохімічних зон Закарпатської області (у %)

Стать	Вікові групи			Всього опитаних
	20-29 років	30-49 років	50 років і старше	
Чоловіча	27.9	49.6	22.5	37.0
Жіноча	24.9	56.6	18.5	63.0
Разом	26.0	54.4	20.0	100

Досліджуваний контингент населення тривалий час проживає в даній місцевості (більше 10 років). Це дозволяє стверджувати, що весь комплекс природно-кліматичних, медико-географічних і еколого-гігієнічних факторів у значній мірі впливає на спосіб життя і здоров'я обстежуваного контингенту. 75.3% опитуваних складають сімейні пари, 24.7% – одинокі, розлучені та вдови. Серед них 26% населення зайнято у сільськогосподарському виробництві, 34% – у промисловості, 35.6% – службовців, 4.4% працюють у сфері торгівлі. Проте оцінюють свою трудову діяльність і умови праці як задовільні лише 45% опитаних, як добрі – 40%, незадовільні – 15%. Крім того, відмічається дефіцит не тільки трудових ресурсів, але й дефіцит кадрів соціально-культурного обслуговування, продовжується міграція молоді у міста, що погіршує статево-вікову структуру населення.

Серед важливих еколого-гігієнічних проблем залишається актуальним вирішення житлових умов у зв'язку з ускладненням господарсько-побутової діяльності. Також встановлено, що в структурі способу життя сімей сільських жителів більшу долю займає робочий час, а спосіб відпочинку залежить від типу житла, його благоустрою, віддаленості від індустріального центру.

Важливим фактором в оцінці здоров'я населення залишається фактор харчування, адже 76% досліджуваних чоловіків і жінок порушують принципи раціонального харчування. Нами встановлено, що характер і якість харчування різних віково-статевих груп населення залежить не тільки від забезпеченості населення Закарпаття різними видами харчових продуктів, а й від благоустрою житла, рівня конфліктів у сім'ї і міцності шлюбу.

Проведене анкетування показало, що 32.8% жителів не читають ніякої літератури на медичні

теми і лише 21% читає періодичні популярні видання. Тому серед опитаного населення відмічаємо незначну частку осіб, що можуть надати першу невідкладну до лікарської допомоги. Серед працівників промислових підприємств частка таких осіб дещо більша, що свідчить про більш високий рівень їх гігієнічної грамотності. Також про рівень гігієнічної грамотності населення можна судити по суб'єктивній оцінці опитаних про рівень свого здоров'я, зокрема щодо наявності захворювань органів травлення. Так, на повну відсутність ознак захворювань органів травлення вказали 49.7% опитаних: 54% жителів низинної зони, 50% – передгірської, 42% – гірської. Проте в ході дослідження встановлено, що 58% населення мають ознаки захворювань органів травлення, серед яких 26% потребують додаткового медичного обстеження (особливо серед жителів гірської зони).

Наявність шкідливих звичок і ставлення до них населення дозволяє в значній мірі характеризувати установки людей на здоровий спосіб життя. При вивченні наявності шкідливих звичок серед населення Закарпаття, нами встановлено, що 64% обстежених не палять, проте 76% жителів вживають спиртні напої. Серед них виділено 6.7% людей, які вкурюють 20 і більше цигарок у день, та 7.3% жителів, які зловживають спиртними напоями. Крім того, серед них збільшується відсоток таких, які негативно оцінюють свою трудову діяльність, стан здоров'я та умови проживання.

Таким чином, медико-соціальні особливості умов і способу життя оцінювались серед населення різних віково-статевих груп, що тривалий час проживає в ендемічному регіоні. Це дозволяє об'єктивно оцінювати їх ставлення до трудової діяльності та побутових умов, оцінювати рівень впливу факторів ризику на здоров'я населення.

Аналізуючи сучасний стан еколого-гігієнічного середовища проживання і динаміку його розвитку за останні десятиліття в Закарпатській області, необхідно відмітити два основні фактори: природні умови, які впливають на розвиток захворювань органів травлення у корінних жителів у зв'язку з дефіцитом або надлишком певних мікроелементів і медико-соціальні особливості умов і способу життя корінних жителів (виробнича і сільськогосподарська діяльність, побутові умови, характер і якість харчування, рівень гігієнічної грамотності). Метод спрямованого добору дозволяє за допомогою скринінгу і анкетного опитування виокремити однорідні групи за рядом ознак і підібрати такі пари робочих груп, які зосереджені в зоні впливу досліджуваного фактора або поза нею, але є однорідними за умовами праці, соціальним складом тощо. Подібний підбір груп дозволив оцінити такі особливості способу життя, як форми життєдіяльності, шкідливі звички, значення умов проживання на сімейному та індивідуальному рівнях і їх вплив на розвиток і поширеність захворювань

органів травлення, що визначає необхідність розробки заходів по первинній профілактиці захворювань органів травлення та охорони довкілля Закарпаття.

Висновки. 1. Медико-соціальні особливості умов і способу життя населення різних біогеохімічних зон Закарпатської області мають суттєвий вплив на виникнення і розвиток захворювань органів травлення у корінних жителів.

2. За нашими даними, найбільший вплив при формуванні медико-соціальних і гігієнічних установок визначається на індивідуально-сімейному рівнях і мають свої особливості в різних біогеохімічних зонах Закарпаття.

3. Належний рівень гігієнічної грамотності про вплив факторів ризику і установку на здоровий спосіб життя корінних жителів дозволять розробити й ефективно використовувати заходи по первинній профілактиці захворювань органів травлення та охорони довкілля Закарпаття і сприятимуть зниженню показників захворюваності та підвищенню якості життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров В.Н. Санитарно-гигиенические аспекты экологии / В.Н.Александров // Гигиена и санитария. – 1990. – №5. – С. 94-95.
2. Антипенко О.С. К оценке населением факторов риска заболеваний / О.С.Антипенко, В.И.Антонов // Социально-гигиенические исследования образа жизни и здоровья населения. – М., 1985. – С. – 71-79.
3. Боев В.М. Характеристика геохимических и антропогенных условий проживания населения. / В.М.Боев, И.Л.Карпенко, Л.А.Бархатова и др. // М.: Информ.-изд. Центр Госкомсанэпиднадзора РФ, 1996. – Т.1. – С. 100-102.
4. Гринина О.В. Социально-гигиенические особенности образа жизни и здоровья семей / О.В.Гринина, В.Г.Багиев // Проблемы социальной гигиены и история медицины. – 1995. – №6. – 6 с.
5. Гуров А.Н. Методика установления комплексных связей между экологическими условиями территории и здоровьем людей. / А.Н. Гуров // В кн.: Методологические и методические проблемы оценки состояния здоровья населения. – СПб., 1992. –С. 98-99.
6. Кун Ф. Социологические аспекты экологических исследований / Ф.Кун // Биометеорология человека: Матер. Межд. Конгр. – СПб., 2000. – С. 18-19.
7. Кутепов Е.Н. Методические основы оценки состояния здоров'я населения при воздействии факторов окружающей среды: Автореф. дисс. д.мед.н. – М., 1995. – 41 с.
8. Лучкевич В.С., Семенова В.В., Зайцев О.Б. Медико-социальные и гигиенические особенности образа жизни сельских жителей. / В.С.Лучкевич, В.В.Семенова, О.Б.Зайцев // Вестник СПбГМА. – СПб., 2000. – №1. – С. 37-40.
9. Фера А.В., Лучкевич В.С., Захарченко М.П. Окружающая среда и здоровье населения / А.В.Фера, В.С.Лучкевич, М.П.Захарченко // Ужгород: Закарпатье, 2000. – С. 5-30.
10. Фера А.В. Образ жизни и здоровье населения Закарпатской области / А.В. Фера // Ужгород: Закарпаття, 2000. – 196 с.

SUMMARY

MEDICAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF THE TRANSCARPATHIAN NATIVES' LIFE CONDITIONS AND PROPHYLAXIS GROUNDING AS TO PREVENTION OF DIGESTION DISEASES

Keretsman A.O., Fera O.V.

This article deals with medical and social characteristics of the conditions and mood of life of Transcarpathia's population living in different biogeochemical zones of Transcarpathian region and their influence on the development of the diseases of digestive organs. The topicality of the problem is defined by social and higenic significance of the problem, why hence stomach and duodenal ulcers, chronic active hepatitis, liver cirrhosis well as inflammatory diseases of autoimmunne origin result in premature disablement, increasing the contingent of unemployees among the adult population

Key words: medical and social characteristics, contingents of population, endemic region, diseases of digestive organs